

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ"
для студентів усіх напрямів підготовки
всіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2014

Затверджено на засіданні кафедри технології, екології та безпеки життєдіяльності.

Протокол № 1 від 27.08.2013 р.

Укладач Протасенко О. Ф.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Безпека життєдіяльності" для студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання / укл. О. Ф. Протасенко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2014. – 48 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни, її зміст за темами, наведено плани лекційних і практичних занять, методики активізації процесу навчання, систему поточного та підсумкового контролю знань студентів.

Рекомендовано для студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання.

Вступ

Зворотним боком науково-технічного, соціального, економічного прогресу є підвищення ризику виникнення й негативного впливу небезпеки на життєдіяльність людини і стан навколишнього середовища. Саме тому підвищення рівня безпеки є одним із найбільш актуальних завдань на сьогодні. Цілком очевидно, що абсолютну безпеку створити не можливо, але мінімізувати ймовірність виникнення небезпеки – завдання посильне, проте складне, оскільки потребує від людей, перш за все, переосмислення й переоцінки накопиченого досвіду й знань із позицій сучасних досягнень науки, інакше кажучи, необхідна докорінна зміна світосприйняття людини. Для досягнення цієї мети створюють нові галузі знань, які поєднують у собі найрізноманітніший сучасний і минулий досвід людства. Одним із прикладів такого складного поєднання знань є навчальна дисципліна "Безпека життєдіяльності", яка базується на системному підході до аналізу та вирішення питань безпеки людини. Її зміст спрямований на поглиблене всебічне вивчення та класифікацію небезпек, які можуть впливати на людину, джерел їх виникнення, а також засобів і заходів, спрямованих на їх попередження й ліквідацію. Наукова основа даної навчальної дисципліни складається із результатів сучасних досліджень з фізіології та психології праці, ергономіки, екології тощо, що забезпечує системність знань, які одержує студент.

Метою навчальної дисципліни є: вивчення загальних закономірностей виникнення та розвитку небезпек; аналіз характеру і наслідків впливу небезпек на життя та здоров'я людини; формування необхідних вмінь і навичок для запобігання й ліквідації небезпек.

Завдання навчальної дисципліни:

- виявлення оптимальних параметрів життєдіяльності людини;
- з'ясування умов формування небезпек;
- прогнозування небезпек, визначення методів і засобів попередження та зменшення впливу негативних чинників на людину, колектив, соціум у цілому;
- оволодіння системами формування та підтримки здоров'я й забезпечення гармонійного розвитку;
- організація заходів щодо підвищення стійкості роботи об'єктів господарювання.

Робоча програма навчальної дисципліни охоплює всі теми, які передбачено типовою навчальною програмою (табл. 1).

Таблиця 1

Структура навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна: підготовка бакалавр	Галузь знань, напрямок підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 2, у тому числі: змістовних модулів – 1, самостійна робота	Назва галузі знань: усі	Нормативна. Рік підготовки: 1 або 2. Семестр: 1 або 2
Кількість годин за змістовним модулем: змістовний модуль 1 – 72 го- дини; усього 72 години	Назва напрямку підготовки: усі	Лекції (теоретична підготовка) – 18 годин. Практичні заняття – 16 годин. Самостійна робота – 38 годин, з них консультації – 3 години
Кількість тижнів викладання навчальної дисципліни: 17. Кількість годин на тиждень – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Вид контролю: ПМК

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних і практичних занять. При цьому важливою складовою ефективного засвоєння матеріалу студентами є їх самостійна робота з навчальними посібниками, законодавчими та нормативно-правовими документами, державними стандартами.

У результаті вивчення навчальної дисципліни "Безпека життєдіяльності" студент повинен **знати та вміти** вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо

забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятної ризику.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен оволодіти такими основними **загальнокультурними та професійними компетентностями**:

загальнокультурні компетентності: культура безпеки; знання сучасних проблем і головних завдань безпеки життєдіяльності; вміння оцінити середовище перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства, провести моніторинг небезпечних ситуацій та обґрунтувати основні підходи та засоби збереження життя, здоров'я та захисту працівників в умовах загрози і виникнення небезпечних та надзвичайних ситуацій; здатність приймати рішення щодо безпеки в межах своїх повноважень;

професійні компетентності: здатність орієнтуватися в основних нормативно-правових актах в області забезпечення безпеки; здатність орієнтуватися в основних методах і системах забезпечення безпеки, обґрунтовано вибирати відомі пристрої, системи та методи захисту людини і навколишнього середовища від небезпек; вміння ідентифікувати небезпечні чинники навколишнього середовища та віднайти шляхи відвернення їхньої уражаючої дії; здатність аналізувати механізми впливу небезпек на людину, визначати характер взаємодії організму людини з небезпеками середовища існування.

Вивчення навчальної дисципліни також передбачає формування в студента таких **комунікативних навичок**, як продукування завдань зі створення безпечних умов життєдіяльності людини. Крім того, студент повинен оволодіти таким рівнем **автономності та відповідальності**, що передбачає самостійність у навчанні та професійній діяльності, а також відповідальність за їх результати.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Навчальний процес з дисципліни "Безпека життєдіяльності" здійснюється у таких формах:

- лекційні заняття;
- практичні заняття;

самостійна робота студента;
контрольні заходи.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання навчального модуля (табл. 2).

Таблиця 2

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин, відведених на:		
	лекції	практичні заняття	самостійн у роботу
Тема 1. Категорійно-понятійний апарат із безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек	2	2	5
Тема 2. Природні загрози, характер їх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки	2	2	5
Тема 3. Техногенні небезпеки та їх наслідки. Типологія аварій на потенційно-небезпечних об'єктах	2	2	5
Тема 4. Соціально-політичні небезпеки, їх види та особливості. Соціальні та психологічні чинники ризику. Поведінкові реакції населення у надзвичайних ситуаціях	4	4	6
Тема 5. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови ймовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій	2	2	6
Тема 6. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та адміністративних територіальних одиниць (АТО) у надзвичайних ситуаціях (НС)	4	2	6
Тема 7. Управління силами та засобами об'єкта господарювання під час надзвичайних ситуацій	2	2	5
Разом годин за змістовним модулем	18	16	38
Разом	18	16	38

3. Зміст навчальної дисципліни за модулем та темами

Тема 1. Категорійно-понятійний апарат із безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек

Модель життєдіяльності людини. Головні визначення: життя, діяльність, здоров'я, безпека, небезпека, загроза, надзвичайна ситуація (НС), ризик. Безпека людини, суспільства, національна безпека. Культура безпеки як елемент загальної культури, що реалізує захисну функцію людства.

Аксиоми безпеки життєдіяльності. Системний підхід у безпеці життєдіяльності.

Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек. Критерії переходу небезпечної події у надзвичайну ситуацію. Класифікація НС за причинами походження, територіальним поширенням та обсягом заподіяних або очікуваних збитків.

Визначення потенційно-небезпечних об'єктів і територій. Об'єкти підвищеної небезпеки та класи їхньої небезпечності.

Тема 2. Природні загрози, характер їх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки

Загальна характеристика природного середовища. Небезпечні природні явища, їх класифікація.

Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки небезпечних метеорологічних явищ: сильного вітру, урагану, смерчу, шквалу, зливи, сильної спеки, морозу, снігопаду, граду, ожеледиці.

Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки небезпечних топологічних явищ: повеней, цунамі, маловоддя, зсувів, селі та ін.

Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки небезпечних тектонічних явищ: землетрусів, вивержень вулканів та ін.

Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки небезпечних космічних явищ: космічних випромінювань, падіння метеоритів та ін.

Біологічні безпеки. Характеристика небезпечних патогенних мікроорганізмів: найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб (холера, сибірка, чума та ін.). Інфекційні захворювання тварин і рослин.

Регіональний комплекс природних загроз. Комплекс заходів із запобігання природних НС та організації дій щодо усунення їх негативних наслідків.

Тема 3. Техногенні безпеки та їх наслідки.

Типологія аварій на потенційно-небезпечних об'єктах

Загальна характеристика техногенного середовища. Небезпечні техногенні фактори та їх оцінка.

Промислові аварії, катастрофи та їх наслідки. Рівні виробничих аварій залежно від їх масштабу. Втрати міцності, деформації, провали і руйнування будівель та споруд. Пошкодження енергосистем, інженерних і технологічних мереж.

Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях.

Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Класифікація радіаційних аварій за характером дії і масштабами. Механізм дії іонізуючих випромінювань на тканини організму. Ознаки радіаційного ураження. Гостре опромінення. Хронічне опромінення. Нормування радіаційної безпеки. Рівні втручання у разі радіаційної аварії. Вимоги до розвитку і розміщення об'єктів атомної енергетики. Режими захисту населення. Захист приміщень від проникнення радіоактивних речовин.

Класифікація небезпечних хімічних речовин за характером впливу на організм людини. Шляхи потрапляння небезпечних хімічних речовин до організму людини. Особливості забруднення місцевості, води,

продовольства у разі виникнення аварій з викидом небезпечних хімічних речовин. Класифікація суб'єктів господарювання і адміністративно-територіальних одиниць за хімічною безпекою. Організація дозиметричного й хімічного контролю.

Фактори, що впливають на безпечність діяльності працівників. Комплекс робіт на об'єкті з попередження НС, локалізації та ліквідації їх наслідків за відомими алгоритмами, технологіями з урахуванням чинних галузевих норм і правил.

Тема 4. Соціально-політичні небезпеки, їх види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у надзвичайних ситуаціях

Загальна характеристика соціального середовища. Небезпечні соціальні фактори.

Глобальні проблеми людства: глобальна біосферна криза, екологічна криза, ресурсна криза, мирне співіснування, припинення гонки озброєння та відвернення ядерної війни, охорона навколишнього природного середовища, паливно-енергетична, сировинна, продовольча, демографічна, інформаційна, ліквідація небезпечних хвороб.

Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження. Види тероризму. Класифікація об'єктів щодо забезпечення захисту від терористичних дій. Антитерористичні критерії оцінки вразливості та підвищення стійкості роботи об'єктів підвищеної безпеки.

Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.

Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їх профілактика. Алкоголізм та наркоманія. Зростання злочинності як фактор безпеки. Поняття та різновиди натовпу. Поводження людини в натовпі. Фактори, що стійко або тимчасово підвищують індивідуальну імовірність наразитись на небезпеку.

Фізіологічні та психологічні критерії безпеки людини. Основні фізіологічні системи організму людини. Захисні властивості людського організму. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. Види поведінки людини та її психічна діяльність: психічні процеси та властивості. Поняття про психоемоційні напруження (стрес). Види стресових станів. Психотипи за реакцією людини на небезпеку.

Психосоціальні наслідки впливу негативних факторів небезпек НС. Психологічна та медична реабілітація постраждалого населення. Професії підвищеного ризику. Основи підвищення психофізіологічної стійкості кадрів до професійних небезпек.

Тема 5. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови ймовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій

Загальний аналіз ризику і проблем безпеки складних систем. Класифікація ризиків. Концепція прийнятності ризику. Управління безпекою через порівняння витрат та отриманих вигод від зниження ризику.

Методичні підходи до визначення ризику. Основні етапи якісного та кількісного аналізу ризику. Застосування у розрахунках ризику ймовірнісних структурно-логічних моделей. Модельний метод. Експертні методи оцінювання ризиків. Соціологічний метод.

Ідентифікація ризику. Розробка ризик-стратегії з метою зниження вірогідності реалізації ризику і мінімізації можливих негативних наслідків. Вибір методів (відмова від ризиків, зниження, передача і ухвалення) та інструментів управління виявленим ризиком.

Визначення наявних проблем з безпеки і захисту об'єкта господарювання (ОГ) у НС, рівня їх ризику. Галузеві вимоги і норми щодо забезпечення сталого функціонування ОГ та контролю за станом його основних фондів.

Тема 6. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та адміністративних територіальних одиниць (АТО) у надзвичайних ситуаціях (НС)

Правові норми, що регламентують організаційну структуру органів управління безпекою та захистом у НС, процеси її функціонування і розвитку, регламентацію режимів запобігання і ліквідації НС. Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС в Україні з урахуванням правового статусу і повноважень органів влади. Органи управління, сили і ресурси з попередження та реагування на НС на державному рівні. Загальні норми законодавства, підзаконних актів, стандарти й технічні умови, технічні та адміністративні регламенти, що визначають принципи і механізми регулювання безпеки, зниження ризиків і пом'якшення наслідків НС. Превентивні та ситуаційні норми: експертиза, ліцензування, сертифікація, аудит; підвищення технологічної безпеки виробничих процесів та експлуатаційної надійності об'єктів, підготовка об'єктів економіки і систем життєзабезпечення до роботи в умовах НС. Компенсаційні та регламентні норми: пільги, резервування джерел постачання, матеріально-технічних і фінансових ресурсів, страхування, спеціальні виплати, норми цивільної, адміністративної відповідальності та процедури їхнього застосування.

Зонування території за можливою дією вражаючих факторів НС. Основні показники рівнів небезпеки регіону, де знаходиться ВНЗ, які внесено у Паспорт ризику виникнення надзвичайних ситуацій області. Загальні засади моніторингу НС та порядок його здійснення. Застосування захисних бар'єрів та видів цивільного захисту: фізичного, постійно діючого функціонального, природного, комбінованого.

Загальні функції управління, пов'язанні з прогнозуванням, плануванням, регулюванням, координацією і контролем. Управлінське рішення, його сутність, правове, організаційне, інформаційне та документальне забезпечення. Загальна технологія та моделі прийняття управлінських рішень. Інформаційна підтримка та процедурне забезпечення прийняття й реалізації рішень пов'язаних з усуненням загрози виникнення НС або реагуванням на НС та організації ліквідування її наслідків.

Головні положення про навчання персоналу підприємств, установ і організацій діям та способам захисту в разі виникнення НС та аварій. Система інструктажів. Програми підготовки населення до дій у НС. Спеціальні об'єктові навчання і тренування. Функціональне навчання керівних працівників і фахівців, які організують та здійснюють заходи у сфері цивільного захисту.

Критерії та показники оцінки ефективності функціонування системи безпеки та захисту в НС об'єкта господарювання.

Фінансування заходів із ліквідації наслідків НС, відшкодування збитків постраждалим. Страховий механізм відшкодування збитків від НС. Порядок надання фінансової допомоги та схема опрацювання звернень щодо виділення коштів із резервного фонду державного бюджету. Використання матеріальних ресурсів із державного, оперативного, регіонального та місцевого резерву.

Тема 7. Управління силами та засобами об'єкта господарювання під час надзвичайних ситуацій

Порядок надання населенню інформації про наявність загрози або виникнення НС, правил поведінки та способів дій в цих умовах.

Сутність і особливості оперативного управління за умов виникнення НС. Міські, заміські, запасні та пересувні пункти управління в НС. Спеціально уповноважений керівник та штаб із ліквідації НС. Сили і засоби постійної готовності.

Мета і загальна характеристика рятувальних та інших невідкладних робіт. Техніка, що застосовується при ліквідації наслідків НС. Розрахунок сил та їх ешелоноване угруповання. Склад та завдання угруповання сил першого, другого ешелонів та резерву. Організація взаємодії сил при проведенні аварійно-рятувальних робіт та основних видів забезпечення у зоні НС.

Здійснення карантинних та інших санітарно-протиепідемічних заходів. Технічні засоби і способи проведення дезактивації, дегазації та дезінфекції території, техніки, транспорту, будівель, приміщень, одягу, взуття і засобів захисту, продовольства, води, продовольчої сировини і фуражу. Дезактивуючі, дегазуючі та дезінфікуючі розчини.

Спеціальні відомчі та позаштатні формування, які залучають (у межах їх тактико-технічних можливостей) до проведення рятувальних та інших невідкладних робіт. Визначення порядку їх приведення до готовності та організації управління діями у процесі виконання завдань.

Матеріально-технічне, медичне та інші види забезпечення при проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт на об'єктах галузі. Організація життєзабезпечення населення у НС та надання гуманітарної допомоги потерпілим.

4. Плани лекцій

Навчальна лекція – це логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, якщо є потреба, засобами наочності та демонстрацією дослідів.

Тема 1. Категорійно-понятійний апарат із безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек

1.1. Модель життєдіяльності людини. Мета, об'єкт і предмет вивчення навчальної дисципліни.

1.2. Взаємозв'язок БЖД з іншими загальноосвітніми і спеціальними навчальними дисциплінами.

1.3. Аксиоми безпеки життєдіяльності.

1.4. Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек.

1.5. Класифікації небезпек.

1.6. Ризик як кількісна оцінка небезпек.

Література: [3; 4; 6; 7; 9; 13 – 16; 23; 28].

Тема 2. Природні загрози, характер їх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки

2.1. Загальна характеристика природного середовища.

2.2. Природні небезпеки. Їх класифікація. Негативний вплив на життєдіяльність людини.

2.3. Вплив людини на природне середовище.

Література: [2; 9; 10; 18; 20].

Тема 3. Техногенні небезпеки та їх наслідки. Типологія аварій

на потенційно-небезпечних об'єктах

3.1. Загальна характеристика техногенного середовища.

3.2. Техногенні небезпеки.

3.3. Негативний вплив техногенних небезпек на життєдіяльність людини.

Література: [5 – 8; 18; 22; 26].

Тема 4. Соціально-політичні небезпеки, їх види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у надзвичайних ситуаціях

4.1. Загальна характеристика соціального середовища. Соціальні небезпеки.

4.2. Глобальні проблеми людства.

4.3. Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини.

4.4. Фізіологічні та психологічні критерії безпеки людини.

Література: [7; 10; 17; 19; 21; 22; 24; 26; 27].

Тема 5. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови ймовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій

5.1. Аналіз ризику. Класифікація ризиків. Концепція прийнятного ризику. Управління ризиками.

5.2. Методи визначення ризиків: інженерний, модельний, експертний, соціологічний.

5.3. Ідентифікація ризику. Розробка ризик-стратегії.

Література: [3 – 5; 9; 13; 18; 20].

Тема 6. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та адміністративних територіальних одиниць (АТО) у надзвичайних ситуаціях (НС)

6.1. Загальні положення законодавства України з безпеки життєдіяльності.

6.2. Структурно-функціональна схема державного управління безпекою.

6.3. Превентивні та ситуаційні норми: експертиза, ліцензування, сертифікація, аудит.

6.4. Компенсаційні та регламентні норми. Процедури їхнього застосування.

6.5. Загальні засади моніторингу НС та порядок його здійснення. Прогноз можливості виникнення НС.

6.6. Запобігання виникненню НС, протидія її уражаючим чинникам.

6.7. Головні положення про навчання персоналу підприємств, установ і організацій діям та способам захисту в разі виникнення НС та аварій.

Література: [2; 5; 6; 9; 12; 25].

Тема 7. Управління силами та засобами об'єкта господарювання (ОГ) під час надзвичайних ситуацій (НС)

7.1. Інформування та оповіщення населення в разі НС.

7.2. Оперативне управління за умов виникнення НС.

7.3. Основні заходи і засоби захисту населення і територій у разі виникнення НС.

7.4. Засоби індивідуального захисту. Визначення потреб у колективному захисті.

7.5. Стійкість роботи об'єкта в НС. Основні заходи підвищення стійкості роботи об'єктів.

7.6. Рятувальні та інші невідкладні роботи при ліквідації наслідків НС.

Література: [1; 5; 7; 11; 12; 18; 25].

5. Плани практичних занять

Практичне заняття – це організаційна форма навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички (компетентності) їх практичного застосування шляхом виконання практичних завдань.

Тема 1. Категорійно-понятійний апарат із безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек.

Ризик як кількісна оцінка небезпек

1.1. Основні поняття безпеки життєдіяльності: здоров'я та механізми його підтримки.

1.2. Основні поняття безпеки життєдіяльності: ризик та його загальна характеристика.

1.3. Ідентифікація та класифікація небезпек. Надзвичайні ситуації, їх класифікація.

Література: [3; 4; 6; 7; 9; 13 – 16; 24; 28].

Тема 2. Природні загрози, характер їх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки

2.1. Вплив факторів природного середовища на життєдіяльність людини.

2.2. Особливості взаємодії людини та природного середовища.

Література: [2; 9; 10; 18; 21].

Тема 3. Техногенні небезпеки та їх наслідки. Типологія аварій на потенційно-небезпечних об'єктах

3.1. Оцінка якості організації та безпеки робочого місця.

3.2. Фактори безпечної діяльності працівника.

Література: [5 – 8; 18; 22; 26].

Тема 4. Соціально-політичні небезпеки, їх види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у надзвичайних ситуаціях

4.1. Вплив факторів соціального середовища на життєдіяльність людини.

4.2. Психічні процеси і властивості особистості.

4.3. Стани втоми і стресу.

Література: [7; 10; 17; 19; 21; 22; 24; 26; 27].

Тема 5. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови ймовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій

5.1. Аналіз ризику виникнення небезпеки.

5.2. Розробка ризик-стратегії для зниження вірогідності реалізації ризику.

Література: [3 – 5; 9; 13; 18; 20].

Тема 6. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та адміністративних територіальних одиниць (АТО) у надзвичайних ситуаціях (НС)

6.1. Законодавче та нормативно-правове забезпечення функціонування БЖД в Україні.

6.2. Рівень індивідуальної безпеки людини.

Література: [2; 5; 6; 9; 18; 25].

Тема 7. Управління силами та засобами об'єкта господарювання (ОГ) під час надзвичайних ситуацій (НС)

7.1. Загальні принципи надання першої долікарської допомоги постраждалим при кровотечах.

7.2. Загальні принципи надання першої долікарської допомоги при переломах.

7.3. Загальні принципи надання першої долікарської допомоги при опіках.

7.4. Загальні принципи надання першої долікарської допомоги при отруєннях.

7.5. Загальні принципи надання першої долікарської допомоги при шоккових станах.

Література: [1; 5; 7; 11; 12; 18; 25].

6. Самостійна робота студентів

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів із загальною і спеціальною літературою, нормативно-правовою базою з питань охорони праці, статистичними даними та іншими джерелами інформації.

Основні види самостійної роботи студентів: вивчення лекційного матеріалу; підготовка до практичних занять; робота з рекомендованою основною і додатковою літературою; вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання.

Далі наведено питання за темами для самостійного опрацювання студентами.

Тема 1. Категорійно-понятійний апарат із безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек

1.1. Основні етапи розвитку та становлення навчальної дисципліни "Безпека життєдіяльності".

1.2. Безпека людини – необхідна умова сталого розвитку сучасного суспільства.

1.3. Культура безпеки як елемент загальної культури, що реалізує захисну функцію людства.

1.4. Одиниці вимірювання показників класифікаційної ознаки НС та їх порогові значення у природному середовищі.

1.5. Одиниці вимірювання показників класифікаційної ознаки НС та їх порогові значення у виробничій сфері життєдіяльності.

1.6. Одиниці вимірювання показників класифікаційної ознаки НС та їх порогові значення у соціальній сфері життєдіяльності.

1.7. Життєдіяльність як фізіологічно-структурне поняття.

1.8. Система "людина-техніка-середовище". Її основні характеристики.

1.9. Поняття про людський чинник, його роль у виникненні небезпеки.

1.10. Системний підхід у безпеці життєдіяльності.

1.11. Міжнародне співробітництво з питань безпеки життєдіяльності людини.

1.12. Об'єкти підвищеної небезпеки та класи їхньої небезпечності.

1.13. Визначення потенційно-небезпечних об'єктів і територій.

Література: [3; 4; 6; 7; 9; 13 – 16; 23; 28].

Тема 2. Природні загрози та характер їх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки

2.1. Навколишнє середовище – джерело життєдіяльності людини.

2.2. Абіотичні й біотичні фактори природного середовища.

2.3. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхньої дії на людей, навколишнє середовище та об'єкти економіки.

2.4. Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки небезпечних метеорологічних явищ.

2.5. Небезпечні гідрологічні процеси і явища. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхньої дії на людей, навколишнє середовище та об'єкти економіки.

2.6. Пожежі у природних екосистемах.

2.7. Біологічні небезпеки. Вражаючі фактори біологічної дії.

2.8. Вплив космічних факторів на життєдіяльність усього живого на Землі.

2.9. Екологічна характеристика життєдіяльності людини.

2.10. Ноосфера – наступний етап розвитку людства.

2.11. Регіональний комплекс природних загроз.

2.12. Комплекс заходів із запобігання природних НС та організації дій щодо усунення їхніх негативних наслідків.

Література: [2; 9; 10; 18; 20].

Тема 3. Техногенні небезпеки та їх наслідки. Типологія аварій на потенційно-небезпечних об'єктах

3.1. Небезпечні виробничі й побутові фактори техногенного середовища.

3.2. Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій залежно від їхнього масштабу.

3.3. Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях.

3.4. Гідродинамічні об'єкти та їхнє призначення. Причини виникнення гідродинамічних небезпек (аварій).

3.5. Загальні поняття про основи теорії розвитку та припинення горіння.

3.6. Зони горіння, теплового впливу, задимлення, токсичності.

3.7. Фактори техногенних вибухів, що призводять до ураження людей, руйнування будівель, споруд, технічного устаткування і забруднення навколишнього середовища.

3.8. Основи забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ, організацій.

3.9. Відповідальність за порушення (невиконання) вимог пожежної безпеки.

3.10. Класифікація радіаційних аварій за характером дії і масштабами.

3.11. Фази аварій та фактори радіаційного впливу на людину.

3.12. Нормування радіаційної безпеки. Рівні втручання у разі радіаційної аварії.

3.13. Характеристика класів небезпечності хімічних речовин згідно зі ступенем їх впливу на організм людини.

3.14. Класифікація суб'єктів господарювання і адміністративно-територіальних одиниць за хімічною небезпекою.

3.15. Організація дозиметричного й хімічного контролю.

3.16. Загальні вимоги до безпечності технологічного обладнання, виробничих процесів, будівель і споруд.

3.17. Комплекс робіт на об'єкті з попередження НС, локалізації та ліквідації їхніх наслідків.

Література: [5 – 8; 18; 22; 26].

Тема 4. Соціально-політичні небезпеки, їх види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у надзвичайних ситуаціях

4.1. Роль міжнародних організацій у вирішенні глобальних проблем безпеки. Можливі шляхи підвищення глобальної безпеки.

4.2. Гонка озброєнь.

4.3. Важелі світової економічної війни, її негативні наслідки.

4.4. Шляхи подолання екологічної кризи.

4.5. Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження.

4.6. Види тероризму, його первинні, вторинні та каскадні вражаючі фактори.

4.7. Класифікація об'єктів щодо забезпечення захисту від терористичних дій.

4.8. Антитерористичні критерії оцінки вразливості та підвищення стійкості роботи об'єктів підвищеної небезпеки.

4.9. Алкоголь, паління, наркотики, негативні наслідки їх впливу на здоров'я людини. Методи боротьби зі шкідливими звичками.

4.10. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки.

4.11. Психологічна та медична реабілітація постраждалого населення.

4.12. Основи підвищення психофізіологічної стійкості кадрів до професійних небезпек.

Література: [7; 10; 17; 19; 21; 22; 24; 26; 27].

Тема 5. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови ймовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій

5.1. Система "людина-техніка-середовище". Її основні характеристики.

5.2. Системний підхід у безпеці життєдіяльності.

5.3. Аналіз ризику – основа управління безпекою. Понятійний апарат аналізу ризику.

5.4. Основні принципи керування ризиками.

5.5. Розподіл підприємств, установ та організацій за ступенем ризику їхньої господарської діяльності щодо забезпечення безпеки та захисту населення і територій від НС.

5.6. Вибір методів (відмова від ризиків, зниження, передача й ухвалення) та інструментів управління виявленим ризиком.

5.7. Визначення наявних проблем із безпеки і захисту ОГ у НС, рівня їхнього ризику.

5.8. Галузеві вимоги і норми щодо забезпечення сталого функціонування ОГ та контролю за станом його основних фондів.

Література: [3 – 5; 9; 13; 18; 20].

Тема 6. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та адміністративних територіальних одиниць (АТО) у надзвичайних ситуаціях (НС)

6.1. Робота органів законодавчої та виконавчої влади України з питань забезпечення безпеки населення.

6.2. Загальні норми законодавства, підзаконних актів, стандарти і технічні умови, технічні і адміністративні регламенти, що регламентують принципи і механізми регулювання безпеки.

6.3. Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС.

6.4. Ефективність функціонування системи управління безпекою життєдіяльності в Україні.

6.5. Важливість здійснення контролю за функціонуванням системи БЖД в Україні.

6.6. Зонування території за можливою дією вражаючих факторів НС.

6.7. Загальні засади моніторингу НС та порядок його здійснення.

6.8. Застосування захисних бар'єрів та видів цивільного захисту.

6.9. Управлінське рішення, його сутність, правове, організаційне, інформаційне та документальне забезпечення.

6.10. Загальна технологія та моделі прийняття управлінських рішень.

6.11. Програми підготовки населення до дій у НС.

6.12. Спеціальні об'єктові навчання і тренування.

6.13. Функціональне навчання керівних працівників і фахівців, які організують та здійснюють заходи у сфері цивільного захисту.

6.14. Критерії та показники оцінки ефективності функціонування системи безпеки та захисту в НС об'єкта господарювання.

6.15. Фінансування заходів із ліквідації наслідків НС, відшкодування збитків постраждалим.

6.16. Порядок надання фінансової допомоги та схема опрацювання звернень щодо виділення коштів із резервного фонду державного бюджету.

6.17. Порядок підготовки матеріалів, на підставі яких надається експертний висновок щодо рівня НС.

Література: [2; 5; 6; 9; 18; 25].

Тема 7. Управління силами та засобами об'єкта господарювання під час надзвичайних ситуацій

7.1. Порядок надання населенню інформації про наявність загрози або виникнення НС, правил поведінки та способів дій в цих умовах.

7.2. Сутність і особливості оперативного управління за умов виникнення НС.

7.3. Спеціально уповноважений керівник та штаб із ліквідації НС. Сили і засоби постійної готовності.

7.4. Мета і загальна характеристика рятувальних та інших невідкладних робіт.

7.5. Організація взаємодії сил при проведенні аварійно-рятувальних робіт та основних видів забезпечення у зоні НС.

7.6. Технічні засоби і способи проведення дезактивації, дегазації та дезінфекції території, техніки, транспорту, будівель, приміщень, одягу, взуття і засобів захисту, продовольства, води, продовольчої сировини і фуражу.

7.7. Спеціальні відомчі та позаштатні формування, які залучаються (у межах їх тактико-технічних можливостей) до проведення рятувальних та інших невідкладних робіт.

7.8. Матеріально-технічне, медичне та інші види забезпечення при проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт на об'єктах галузі.

7.9. Організація життєзабезпечення населення у НС та надання гуманітарної допомоги потерпілим.

Література: [1; 5; 7; 11; 12; 18; 25].

7. Контрольні запитання для самодіагностики

Дайте визначення поняттю "безпека життєдіяльності".

Назвіть мету й завдання навчальної дисципліни "Безпека життєдіяльності".

Назвіть основні законодавчі та нормативно-правові документи з безпеки життєдіяльності.

Назвіть функції та завдання системи управління безпекою життєдіяльності в Україні.

Хто та яким чином здійснює контроль за функціонуванням системи БЖД в Україні?

Дайте визначення поняттям "небезпека" й "безпека". Назвіть відомі вам класифікації небезпек.

Дайте визначення поняттю "аналіз ризику".

Що таке ризик? Наведіть класифікації ризиків.

У чому полягає основне значення статистичного методу оцінки ризику виникнення небезпеки?

У чому полягає основне значення інженерного методу оцінки ризику виникнення небезпеки?

Які етапи включає інженерна оцінка ризику виникнення небезпеки? Дайте їх стислу характеристику.

Назвіть якісні та кількісні характеристики небезпеки.

Яким чином обирають захисні заходи?

Що таке "дерево відмов"? Яким чином воно будується? У чому полягає кінцевий результат його побудови?

Які залежності використовують для обчислення ймовірності реалізації небезпеки?

На підставі чого здійснюють вибір оптимального захисного заходу від впливу небезпеки?

Розкрийте суть модельного, експертного й соціологічного методів оцінки ризику виникнення небезпеки.

Назвіть основні фізіологічні системи організму людини.

Дайте визначення поняттям "психічні властивості" й "психічні процеси". У чому полягає різниця між цими групами психічних явищ?

Дайте визначення поняттям "темперамент" і "характер".

У чому полягає зв'язок темпераменту і характеру?

Що таке акцентуація характеру?

Дайте визначення поняттю "пам'ять".

Наведіть класифікацію видів пам'яті за тривалістю збереження інформації.

Наведіть класифікацію видів пам'яті за типом інформації, що запам'ятовується.

Наведіть класифікацію видів пам'яті за ступенем вольового процесу запам'ятовування і відтворення інформації.

Дайте визначення поняттям "мислення" й "увага".

Які існують види уваги? Дайте їх стисло характеристику.

Дайте визначення поняттю "здоров'я". Назвіть основні механізми підтримки здоров'я і дайте їх стисло характеристику.

Яким чином пов'язані гомеостаз й адаптація?

Яким чином пов'язані адаптація й імунітет?

Назвіть показники індивідуального здоров'я та здоров'я колективу.

Що таке здоров'я родини? Які існують фактори ризику в сім'ї?

У чому полягає негативний вплив алкоголю, наркотичних речовин і паління на життєдіяльність людини?

Назвіть можливі шляхи вирішення таких соціально значущих проблем, як алкоголізм, паління та наркоманія.

Дайте визначення поняттям "профорієнтація" й "профвідбір".

Назвіть основні засади здорового способу життя.

Дайте визначення поняттю "перша долікарська допомога".

Наведіть класифікацію травм за формою прояву.

Наведіть класифікацію травм за ступенем важкості.

Опишіть порядок надання першої долікарської допомоги потерпілому при кровотечах.

Опишіть порядок надання першої долікарської допомоги потерпілому при опіках.

Опишіть порядок надання першої долікарської допомоги потерпілому при переломах.

Опишіть порядок надання першої долікарської допомоги потерпілому при отруєннях.

Опишіть порядок надання першої долікарської допомоги потерпілому при шоківому стані.

Дайте визначення поняттю "навколишнє середовище". Наведіть класифікацію факторів навколишнього середовища.

Що таке природне середовище? Наведіть приклади факторів природного середовища.

Охарактеризуйте вплив на організм людини зміни атмосферного тиску та температури повітря.

Яким чином впливають на організм людини вітер і сонячне світло?

У чому проявляться вплив на організм людини вологості повітря та магнітного поля Землі?

Дайте визначення поняттю "біологічний ритм". Які види біоритмів людини вам відомі, з чим вони пов'язані?

Як впливають біоритми людини на її працездатність?

Що таке десинхроноз? Внаслідок чого він виникає? Назвіть методи профілактики десинхронозу.

Що таке техногенне середовище? Наведіть приклади факторів техногенного середовища.

Що таке соціальне середовище? Які рівні соціального середовища існують?

Наведіть класифікацію небезпек за характером впливу на організм людини.

Дайте визначення поняттю "соціально-психологічний клімат колективу". Яким чином він впливає на життєдіяльність членів колективу?

Дайте визначення поняттю "втома". Назвіть основні причини втоми.

Що таке психічна й фізична втома?

Дайте визначення поняттю "стрес".

Яким чином класифікують стресові стани людини за характером наслідків?

Наведіть класифікацію стресових станів за формою прояву.

Як впливають стани втоми і стресу на діяльність людини? Назвіть негативні наслідки впливу факторів природного середовища на життєдіяльність людини.

Назвіть негативні наслідки впливу факторів техногенного середовища на життєдіяльність людини.

Назвіть негативні наслідки впливу факторів соціального середовища на життєдіяльність людини.

Що таке система "людина-техніка-середовище"?

Дайте визначення поняттям "робоче місце", "робочий простір".

У чому полягає суть ергономічної оцінки робочого місця?

Наведіть приклади негативного впливу діяльності людини на стан навколишнього середовища.

Назвіть негативні наслідки енергетичного й інформаційного забруднення простору.

Які існують шляхи подолання проблеми енергетичного й інформаційного забруднення простору?

Назвіть негативні наслідки забруднення атмосфери, літосфери, гідросфери.

Наведіть приклади глобальних небезпек. Назвіть можливі шляхи підвищення глобальної безпеки.

Поясніть, у чому полягає роль міжнародних організацій у вирішенні глобальних проблем безпеки.

Дайте визначення поняттям "надзвичайна ситуація", "аварія", "катастрофа", "стихійне лихо".

Хто та яким чином здійснює керівництво цивільним захистом в Україні?

Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС.

Назвіть організаційну структуру і завдання цивільної захисту об'єкта господарювання.

Наведіть класифікацію НС за характером походження подій, що їх зумовили.

Наведіть класифікацію НС за рівнями територіального поширення та обсягами технічних і матеріальних ресурсів, що необхідні для ліквідації їх наслідків.

Назвіть основні причини виникнення НС природного, техногенного, соціально-політичного й воєнного характеру.

Назвіть фактори техногенних вибухів, що призводять до ураження людей, руйнування будівель, споруд, технічного устаткування і забруднення навколишнього середовища.

Назвіть основні ознаки НС загальнодержавного рівня.

Назвіть основні ознаки НС регіонального рівня.

Назвіть основні ознаки НС місцевого та об'єктового рівня.

Назвіть критерії та показники оцінки ефективності функціонування системи безпеки та захисту в НС об'єкта господарювання.

Назвіть види тероризму, його первинні, вторинні та каскадні вражаючі фактори.

Що таке радіаційно-небезпечні, хімічно-небезпечні, пожежо- й вибухонебезпечні об'єкти?

Наведіть класифікацію суб'єктів господарювання і адміністративно-територіальних одиниць за хімічною безпекою.

Назвіть основні принципи запобігання виникненню НС.

У чому полягає методика оцінки радіаційної обстановки?

У чому полягає методика оцінки хімічної обстановки?

Яким чином здійснюють оцінку інженерної та пожежної обстановки?

Назвіть основні заходи та засоби захисту населення і територій у разі виникнення НС.

Назвіть спеціальні відомчі та позаштатні формування, які залучаються (у межах їх тактико-технічних можливостей) до проведення рятувальних та інших невідкладних робіт.

Наведіть класифікацію засобів індивідуального захисту.

Які є види захисних споруд? Дайте їх стислу характеристику.

Яким чином проводять інформування й оповіщення населення про НС?

Яким чином здійснюють матеріально-технічне, медичне та інші види забезпечення при проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт на об'єктах галузі?

Хто та яким чином здійснює фінансування заходів із ліквідації наслідків НС, відшкодування збитків постраждалим.

Назвіть галузеві вимоги і норми щодо забезпечення сталого функціонування ОГ та контролю за станом його основних фондів.

Дайте визначення поняттю "стійкість роботи об'єкта".

Які фактори впливають на стійку роботу об'єкта у разі НС?

Яким чином здійснюють оцінку стійкості роботи об'єкта?

Назвіть заходи підвищення стійкості роботи об'єктів у НС.

Який комплекс робіт на об'єкті господарювання необхідно здійснювати з метою попередження НС, локалізації та ліквідації їх наслідків.

Наведіть розподіл підприємств, установ та організацій за ступенем ризику їхньої господарської діяльності щодо забезпечення безпеки та захисту населення і територій від НС.

Наведіть приклади соціально-політичних конфліктів.

Наведіть класифікацію об'єктів щодо забезпечення захисту від терористичних дій.

Антитерористичні критерії оцінки вразливості та підвищення стійкості роботи об'єктів підвищеної небезпеки.

Яку техніку застосовують при ліквідації наслідків НС?

Яким чином здійснюють розрахунок сил та їх ешелонованих угруповань? Назвіть склад та завдання угруповання сил першого, другого ешелонів та резерву.

Які спеціальні відомчі та позаштатні формування залучають до проведення рятувальних та інших невідкладних робіт?

Яким чином здійснюють визначення наявних проблем з безпеки і захисту ОГ у НС, рівня їх ризику?

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять та консультацій.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є: консультації індивідуальні (запитання – відповідь); консультації групові (наприклад, розгляд типових прикладів або ситуацій); виконання індивідуальних додаткових завдань студентом для розвитку творчих здібностей; консультації при підготовці до модульних контрольних робіт.

9. Методики активізації процесу навчання

Для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів під час викладання навчальної дисципліни передбачено використання таких навчальних технологій та дидактичних методів, як проблемні лекції, міні-лекції, банки візуального супроводження, кейс-метод (табл. 3).

Таблиця 3

Використання методик активізації процесу навчання

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
------	--

1	2
Тема 1. Категорійно-понятійний апарат із безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек	Міні-лекція з питання: "Модель життєдіяльності людини. Мета, об'єкт і предмет вивчення навчальної дисципліни". Проблемна лекція з питання: "Аксиоми безпеки життєдіяльності". Банки візуального супроводження
Тема 2. Природні загрози, характер їх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки	Проблемна лекція з питання: "Негативний вплив на життєдіяльність людини та функціонування об'єктів економіки небезпечних природних явищ". Банки візуального супроводження
Тема 3. Техногенні небезпеки та їх наслідки. Типологія аварій на потенційно-небезпечних об'єктах	Проблемна лекція з питання: "Негативний вплив на життєдіяльність людини та функціонування об'єктів економіки техногенних небезпек". Банки візуального супроводження
Тема 4. Соціально-політичні небезпеки, їх види та особливості. Соціальні та психологічні чинники ризику. Поведінкові реакції населення у надзвичайних ситуаціях	Міні-лекція з питання: "Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини". Проблемна лекція з питання: "Фізіологічні та психологічні критерії безпеки людини". Банки візуального супроводження

Закінчення табл. 3

1	2
Тема 5. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови ймовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій	Проблемна лекція з питання: "Аналіз ризику. Класифікація ризиків. Концепція прийнятного ризику. Управління ризиками". Кейс-метод при розгляді питання аналізу ризику виникнення небезпеки. Банки візуального супроводження

<p>Тема 6. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та адміністративних територіальних одиниць (АТО) у надзвичайних ситуаціях (НС)</p>	<p>Міні-лекція з питання: "Загальні положення законодавства України з безпеки життєдіяльності". Проблемні лекції з питань: "Загальні засади моніторингу НС та порядок його здійснення. Прогноз можливості виникнення НС", "Запобігання виникненню НС, протидія її уражаючим чинникам". Кейс-метод при розгляді питання про навчання персоналу підприємств, установ і організацій діям та способам захисту в разі виникнення НС та аварій. Банки візуального супроводження</p>
<p>Тема 7. Управління силами та засобами об'єкта господарювання під час надзвичайних ситуацій</p>	<p>Міні-лекція з питання: "Основні заходи і засоби захисту населення і територій у разі виникнення НС". Проблемна лекція з питання: "Стійкість роботи об'єкта в НС. Основні заходи підвищення стійкості роботи об'єктів". Банки візуального супроводження</p>

Проблемна лекція спрямована на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми, що розглядають під час такої лекції, обмежують зазвичай двома-трьома ключовими моментами. З метою підвищення ефективності засвоєння матеріалу використовують досвід закордонних навчальних закладів із роздачею студентам під час лекції друкованого матеріалу та виділенням головних висновків із питань, які вивчають. При читанні лекції студентам дають питання для самостійного розмірковування, на які лектор відповідає сам, не чекаючи відповідей студентів. Такий підхід примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Міні-лекція передбачає викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу і характеризується значною інформативністю. Під час міні-лекції матеріал подають у структурно-логічному вигляді. На розгляд виносять питання, які зазначено в плані лекції, але викладають їх стисло. Міні-лекція сприяє підвищенню активності студентів у сприйнятті матеріалу, зосереджує їх на необхідності використання системного підходу при вивченні лекційного матеріалу.

Кейс-метод дає змогу максимально наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності у конкретних ситуаціях.

Банк візуального супроводження сприяє активізації творчого сприйняття змісту навчальної дисципліни за допомогою наочності.

10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Система оцінювання знань, умінь і навичок студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні й практичні заняття, самостійну роботу. Контрольні заходи включають поточний і підсумковий контроль.

Перевірку й оцінювання знань студентів проводять у таких формах: оцінювання знань студента під час практичних занять; оцінювання знань студента під час лекційних занять; проведення підсумкового контролю за навчальною дисципліною.

Метою оцінювання знань студента під час лекційних занять є поточна перевірка рівня оволодіння студентом теоретичним матеріалом, а також виявлення на підставі результатів перевірки проблемних для засвоєння тем. Контроль знань здійснюють у формі тестування. Кожне тестове завдання містить 20 питань (додаток А). Тестові питання формуються за темами, розглянутими під час лекційних занять, а також матеріалами, які студент повинен опрацювати самостійно. Протягом семестру проводять дві контрольні роботи за лекційним матеріалом. **Максимальний бал за кожну роботу – 6 (0,3 бала за кожну правильну відповідь). Загальна максимальна кількість балів за написання контрольних робіт за лекційним матеріалом – 12.**

Оцінювання знань студента під час практичних занять має на меті перевірку рівня оволодіння певними навичками і вміннями, які передбачено засвоїти в межах певної теми. Контроль знань здійснюють в усній формі. Усне опитування – кілька блоків питань, кожний з яких містить 10 питань. За одним з таких блоків проводиться опитування студента (додаток Б). Питання з усного опитування формуються за темами, розглянутими під час практичних занять, а також матеріалами, які студент повинен опрацювати самостійно. З питаннями до усного опитування студент ознайомлюється завчасно. Протягом семестру проводять два усних опитування за матеріалами практичних занять. **Максимальний бал за кожне опитування – 6 (0,6 бала за кожну правильну відповідь). Загальна максимальна кількість балів за усні опитування за матеріалом практичних занять – 12.**

Підсумковий контроль здійснюється в письмовій формі за відповідними модульними завданнями (додаток В), зміст яких містить питання всіх тем модуля. Модульні завдання складаються з трьох рівнів:

рівень 1 (ситуативна задача) дозволяє визначити рівень засвоєння студентом базових термінів і понять навчальної дисципліни, його здатність орієнтуватися в загальних питаннях. Задача першого рівня подана у вигляді ситуативного завдання, яке містить чотири питання;

рівень 2 (ситуативна задача), за допомогою якого можна оцінити знання державних законодавчих і нормативно-правових документів із питань безпеки людини, класифікацій небезпек, основних положень аналізу ризику виникнення небезпеки, концепції прийняттого ризику, методів визначення ризику виникнення небезпек, а також вміння студента вирізняти небезпечні чинники навколишнього середовища, оцінювати ризики їх реалізації, обирати відповідні до ситуації заходи та засоби забезпечення безпеки людини. Задача другого рівня подана у вигляді ситуативного завдання, яке містить чотири питання;

рівень 3 (евристична задача) дає змогу оцінити вміння знаходити нестандартні рішення при розв'язанні питань забезпечення безпеки людини, оцінювати їх ефективність з позицій збереження здоров'я людини та економічної доцільності, здатність студента поглиблювати знання за допомогою фахової літератури, застосовувати набуті компетентності на практиці. Задача третього рівня подана у вигляді ситуативного завдання, яке містить два питання.

Максимальний бал, який може одержати студент за відповіді на питання підсумкової контрольної роботи, – 25. Кожне завдання оцінюється окремо. При цьому бали за розв'язання задач розподілено таким чином:

розв'язання **ситуативних задач першого та другого рівнів** дає можливість студенту одержати від 0 до 8 балів за кожну з них (табл. 4).

Таблиця 4

Оцінювання ситуативних задач першого та другого рівнів

Кількість балів	Вимоги до оцінюваної роботи
8	Чіткі та повні відповіді на чотири питання задачі
7	Чіткі та повні відповіді на три питання задачі, четверте питання розкрито з помилками

6	Чіткі та повні відповіді на три питання задачі, четверте питання розкрито неправильно або взагалі відсутнє його рішення
5	Чіткі та повні відповіді на два питання задачі, третє та четверте питання розкриті з помилками
4	Чіткі та повні відповіді на два питання задачі, третє та четверте питання розкриті неправильно або взагалі відсутні їх рішення
3	Чітка та повна відповідь на одне питання задачі, друге питання розкрито з помилками, третє та четверте питання розкриті неправильно або взагалі відсутні їх рішення
2	Чітка та повна відповідь на одне питання задачі, друге, третє та четверте питання розкриті неправильно або взагалі відсутні їх рішення
1	Неповна відповідь на одне питання задачі, друге, третє та четверте питання розкриті неправильно або взагалі відсутні їх рішення
0	Невиконане завдання взагалі

Розв'язання евристичної задачі третього рівня дає можливість студенту одержати від 0 до 9 балів (табл. 5).

Таблиця 5

Оцінювання евристичної задачі

Кількість балів	Вимоги до оцінюваної роботи
9	Чіткі та повні відповіді на обидва питання задачі
6	Чітка та повна відповідь на одне питання задачі, друге питання розкрито з помилками або подано алгоритм розв'язання другого питання
3	Чітка та повна відповідь на одне питання задачі, друге питання розкрито неправильно або взагалі відсутнє його рішення
1	Наведено алгоритми вирішення питань задачі
0	Невиконане завдання взагалі

Підсумкову оцінку за модульну контрольну роботу з навчальної дисципліни підраховують як суму оцінок, одержаних за вирішення всіх трьох задач.

Крім поточного та підсумкового контролів знань студентів, передбачено також оцінювання їх роботи під час лекційних і практичних занять та виконання домашніх завдань.

Активна участь студента в обговоренні питань, що розглядаються під час лекційних і практичних занять, дає змогу йому одержати максимально 0,5 балів за кожне заняття. **Таким чином, протягом семестру студент може одержати за роботу:**

на лекційних заняттях максимально – 4 бали;

на практичних заняттях максимально – 4 бали.

Виконання домашнього завдання дає можливість студенту одержати максимально 9,5 балів за роботу. При виконанні домашнього завдання студент повинен урахувати фактор своєчасності, тобто роботу необхідно не тільки якісно та в повному обсязі виконати, а й здати її на перевірку в установлений викладачем термін. Якщо студент затримує здачу домашнього завдання без поважних причин (наприклад, хвороба), оцінку буде знижено. **Протягом семестру студент може одержати за виконання домашніх завдань максимально 43 бали.**

У цілому розподіл балів за формами та методами навчання з навчальної дисципліни наведено в табл. 6.

Таблиця 6

Розподіл балів за формами та методами навчання

Теми змістовного модуля	Лекції	Практичні заняття	ДЗ	Есе	Доповідь	Робота в малих групах	Участь у дискусії	Поточні КР	Усього балів
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Тема 1. Категорійно-понятійний апарат із безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек	0,5	0,5	4						5

Закінчення табл. 6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Тема 2. Природні загрози, характер їх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки	0,5	0,5	4						5
Тема 3. Техногенні небезпеки та їх наслідки. Типологія аварій на потенційно-небезпечних об'єктах	0,5	0,5	9,5					6	16,5
Тема 4. Соціально-політичні небезпеки, їх види та особливості. Соціальні та психологічні чинники ризику. Поведінкові реакції населення у надзвичайних ситуаціях	0,5	0,5	4					6	11
Тема 5. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови ймовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій	0,5	0,5	9,5						10,5
Тема 6. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та адміністративних територіальних одиниць (АТО) у надзвичайних ситуаціях (НС)	1	1	8					12	22
Тема 7. Управління силами та засобами об'єкта господарювання (ОГ) під час надзвичайних ситуацій	0,5	0,5	4					25	30
Усього балів	4	4	43					49	100

На підставі результатів оцінювання знань студентів при поточному й підсумковому контролях, роботи на лекційних і практичних заняттях, а також виконання домашніх завдань формуються відповідні відомості. У цих відомостях вказують оцінки за 100-бальною та національною системою оцінювання, а також системою оцінювання ECTS. Оцінки за вивчення навчальної дисципліни з використанням зазначених систем виставляють відповідно до правил, зазначених у табл. 7.

Таблиця 7

Показники успішності засвоєння знань студентами

Оцінка ECTS		Сума балів	Оцінка за національною шкалою
Високий рівень виконання завдань із навчальної дисципліни	A	90 – 100	Відмінно
Рівень виконання завдань із навчальної дисципліни вище середнього	B	82 – 89	Добре
Завдання виконано правильно, але з певною кількістю помилок	C	74 – 81	
Завдання виконано добре, але зі значною кількістю недоліків	D	64 – 73	Задовільно
Результати виконання завдань відповідають мінімальним критеріям	E	60 – 63	Задовільно
Потрібне перескладання	FX	35 – 59	Незадовільно
Повторне вивчення дисципліни	F	1 – 34	

11. Рекомендована література

11.1. Основна

1. Байзентинов Н. В. Методические рекомендации по оказанию первой неотложной медицинской помощи / Н. В. Байзентинов, Б. И. Дроботов. – Ставрополь : СКЦ ЗИОМ, 2005. – 36 с.

2. Бедрій Я. Л. Безпека життєдіяльності : навч. посібн. / Я. Л. Бедрій. – К. : Кондор, 2009. – 286 с.

3. Браун Д. Анализ и разработка систем обеспечения техники безопасности / Д. Браун. – М. : Машиностроение, 1979. – 364 с.

4. Демин В. Ф. Развитие основ анализа риска и управления безопасностью / В. Ф. Демин, Я. В. Шевелев. – М. : Знание, 1989. – 320 с.

5. Желібо Є. П. Безпека життєдіяльності : підручник / Є. П. Желібо, В. В. Зацарний. – К. : Каравела, 2007. – 288 с.
6. Заплатинський В. М. Безпека життєдіяльності / В. М. Заплатинський. – К. : Вид. центр КДТЕУ, 1999. – 208 с.
7. Зеркалов Д. В. Безпека життєдіяльності : навч. посібн. / Д. В. Зеркалов. – К. : Основа, 2011. – 256 с.
8. Зинченко В. П. Введение в эргономику / В. П. Зинченко. – М. : Сов. Радио, 1974. – 352 с.
9. Иванов В. Г. Безопасность жизнедеятельности / В. Г. Иванов, Ю. С. Лис. – Х. : Харьковская типография № 16, 2003. – 360 с.
10. Мигаль Г. В. Безопасность жизнедеятельности / Г. В. Мигаль, О. Б. Кивиренко. – Х. : ХАИ, 2002. – 44 с.
11. Михайлюк В. О. Цивільна безпека : навч. посібн. / В. О. Михайлюк, Б. Д. Халмурадов. – К. : Центр навч. л-ри, 2008. – 158 с.
12. Халмурадов Б. Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях / Б. Д. Халмурадов. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 138 с.
13. Хенли Э. Дж. Надежность технических систем и оценка риска / Э. Дж. Хенли. – М. : Машиностроение, 1984. – 528 с.

11.2. Додаткова

14. Артюнина Г. П. Основы медицинских знаний: Здоровье, болезни и образ жизни / Г. П. Артюнина, Н. Т. Гончар, С. А. Игнаткова. – Псков : Псковский гос. педагогический ин-т, 2003. – 304 с.
15. Вайнер Э. Н. Валеология / Э. Н. Вайнер. – М. : Флинта, 2001. – 416 с.
16. Дубровская С. В. Метеочувствительность и здоровье / С. В. Дубровская. – М. : Рипол Классик, 2011. – 256 с.
17. Карпіловська С. Я. Основы професіографії / С. Я. Карпіловська, Р. Й. Мітельман, В. В. Синявський. – К. : МАУП, 1997. – 148 с.
18. Коваленко Г. І. Безпека життєдіяльності людини : конспект лекцій / Г. І. Коваленко, Ф. В. Мусіяченко, О. Ф. Протасенко. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2008. – 360 с.
19. Колосов Ю. В. Физиологические основы охраны труда / Ю. В. Колосов, С. В. Красильщикова. – СПб. : СПбГУИТМО, 2006. – 56 с.

20. Лапін В. М. Безпека життєдіяльності людини / В. М. Лапін. – К. : Знання, 2007. – 332 с.
21. Леонова А. Б. Психодіагностика функціональних состояний человека / А. Б. Леонова. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1984. – 200 с.
22. Лукашевич Н. П. Психология труда / Н. П. Лукашевич, И. В. Сингаевская, Е. И. Бондарчук. – К. : МАУП, 2004. – 112 с.
23. Моисеева Н. И. Временная среда и биологические ритмы / Н. И. Моисеева, В. М. Сысуев. – Ленинград : Наука, 1981. – 128 с.
24. Повякель Н. И. Практическая психология в системах "человек-техника" / Н. И. Повякель. – К. : МАУП, 2003. – 296 с.
25. Стеблюк М. І. Цивільна оборона та цивільний захист : підручник / М. І. Стеблюк. – К. : Знання-Прес, 2007. – 487 с.
26. Тимош І. М. Основи фізіології та психології праці / І. М. Тимош. – Тернопіль : Економічна думка, 1999. – 168 с.
27. Филиппов М. М. Психофизиология функциональных состояний / М. М. Филиппов. – К. : МАУП, 2006. – 240 с.

11.3. Ресурси мережі Інтернет

28. Ідентифікація небезпек [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua/search>.

Додатки

Зразок тестового завдання (варіант)**Харківський національний економічний університет**Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалаврНапрямок підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит"Спеціальність – _____ Семестр 1Навчальна дисципліна "Безпека життєдіяльності"**Тестове завдання № 9**

1. Фактори природного середовища можна класифікувати таким чином:

а) атмосферні, літосферні, гідросферні, кліматичні, космічні випромінювання;

б) атмосферні, літосферні, гідросферні, кліматичні, біосферні;

в) атмосферні, літосферні, гідросферні, біосферні, космічні випромінювання.

2. Ризик – це:

а) інтегральна характеристика небезпеки, що у кількісному вираженні визначається як добуток величини небезпеки на частоту її виникнення;

б) інтегральна характеристика небезпеки, що у загальному випадку визначається як добуток імовірності небезпеки на частоту її виникнення;

в) оцінка ймовірності виникнення небезпеки.

3. Шкідливий фактор – це:

а) негативний вплив на людину, який при довготривалій дії призводить до тимчасового погіршення стану здоров'я;

б) негативний вплив на людину, який призводить до важких захворювань;

в) негативний вплив на людину, який при довготривалій дії призводить до погіршення самопочуття або захворювання.

4. Небезпечний фактор – це:

а) негативний вплив на людину, який призводить до погіршення стану здоров'я;

б) негативний вплив на людину, який призводить до травми або смерті;

в) негативний вплив на людину, який призводить до значних травм.

Продовження додатка А

5. Такий низький рівень смертності, травматизму або інвалідності людей, який не впливає на економічні показники підприємства, галузі економіки або держави – це:

- а) прийнятний ризик;
- б) соціальний ризик;
- в) допустимий ризик.

6. Структурно-логічна схема, яка пов'язує небезпечну подію (головну) з основними (вихідними) подіями, які спричинили появу головної події – це:

- а) дерево відмов;
- б) дерево подій;
- в) дерево небезпек.

7. Наслідком негативного впливу людської діяльності на ґрунти є:

- а) деградація ґрунтів;
- б) ерозія ґрунтів;
- в) корозія ґрунтів.

8. Мотивований ризик – це:

а) необхідність надання першої допомоги постраждалим, рятування від руйнування обладнання і споруд;

б) робота в небезпечних умовах, за виконання якої надається значна матеріальна допомога;

в) ризик, на який людина йде свідомо.

9. Соціальний ризик – це:

а) небезпечна подія, при реалізації якої Фонд соціального страхування сплачує компенсацію всім постраждалим;

б) травмування або загибель двох або більше людей внаслідок реалізації небезпеки;

в) небезпеки соціального походження.

10. Зона постійного або тимчасового перебування людини, обладнане технічними засобами і допоміжним обладнанням, необхідним для виконання робочих операцій, – це:

- а) робоча зона;
- б) робочі умови;
- в) робоче місце.

Продовження додатка А

11. Єдиний сигнал цивільного захисту – "Увага всім!" передають:

- а) поштовими листівками;
- б) довгими сигналами сирен, виробничих гудків, інших звукових сигнальних засобів;
- в) світловими сигналами.

12. З метою забезпечення контролю за додержанням норм і правил безпеки, оцінки достатності та ефективності заходів щодо запобігання виникненню і ліквідування НС на конкретному промисловому об'єкті створюють:

- а) "План реагування на загрозу виникнення НС";
- б) "Програму забезпечення безпеки промислового підприємства";
- в) "Декларацію про безпеку промислового підприємства".

13. У разі аварії з викидом радіоактивних речовин захист рятувальника забезпечать:

- а) протигази (респіратори) і захисні костюми будь-якого типу;
- б) фізіотерапевтичні процедури;
- в) виконання фізичних вправ.

14. Координуючими органами управління на загальнодержавному рівні є:

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Постійна державна комісія з питань ТЕБ та НС або спеціальна комісія, яка утворюється Постановою КМУ для ліквідації наслідків конкретної НС загальнодержавного рівня;
- в) Адміністрація Президента України.

15. З метою завчасного планування дій персоналу і сил ЦЗ об'єкта із своєчасного впровадження запропонованих у "Матеріалах дослідження..." ефективних заходів щодо ступеня захисту персоналу і опороздатності кожного з елементів для забезпечення сталості функціонування об'єкта в цілому створюють:

- а) "Програму забезпечення безпеки промислового підприємства";
- б) "Плани локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій";
- в) "Матеріали дослідження існуючої сталості функціонування діючого промислового об'єкта".

16. Здатність промислового об'єкта виробляти продукцію в запланованому обсязі і номенклатурі навіть в умовах надзвичайних ситуацій, а у разі виникнення слабких зруйнувань та інших видів пошкоджень – відновлювати виробництво у найкоротший термін – це:

- а) визначення терміна "природна безпека";
- б) визначення терміна "техногенна безпека";
- в) визначення терміна "сталість функціонування промислового об'єкта".

Закінчення додатка А

17. За захисними властивостями сховища цивільного захисту поділяються на:

- а) групи П-I, П-II, П-III, П-IV, П-V;
- б) класи А-I, А-II, А-III, А-IV;
- в) модифікації В-I, В-II, В-III, В-IV, В-V.

18. Виявлення вогнищ радіаційного та хімічного забруднення і проведення його оцінки; організація і здійснення дозиметричного і хімічного контролю; забезпечення засобами радіаційного та хімічного захисту та інше – це:

- а) заходи з біологічного захисту населення і території;
- б) заходи з радіаційного і хімічного захисту населення і території;
- в) заходи з медичного захисту населення.

19. Виявлення осередку біологічного зараження; прогнозування масштабів розвитку наслідків біологічного зараження; використання колективних та індивідуальних засобів захисту; введення режимів карантину та обсервації та інше – це:

- а) заходи з біологічного захисту населення і території;
- б) заходи з психологічного захисту населення;
- в) заходи з інженерного захисту території.

20. Порушення роботи нервової системи та шлунково-кишкового тракту, погіршення функцій слухового нерву різного ступеня складності є результатом негативного впливу на організм людини:

- а) шуму й вібрації;
- б) вібрації та аномальних параметрів мікроклімату;
- в) шуму.

Затверджено на засіданні кафедри технології, екології та БЖД

Протокол № 8 від 6 березня 2013 року

Завідувач кафедри _____

(підпис)

Логвінков С. М.

(прізвище та ініціали)

Викладач _____

(підпис)

Протасенко О. Ф.

(прізвище та ініціали)

Додаток Б

Зразки блоків питань для усного опитування студентів (варіанти)

Блок питань для усного опитування студентів

Варіант № 3

1. Основні етапи розвитку та становлення навчальної дисципліни "Безпека життєдіяльності".
2. Системний підхід у безпеці життєдіяльності.
3. Навколишнє середовище – джерело життєдіяльності людини.
4. Вплив космічних факторів на життєдіяльність усього живого на Землі.
5. Фази аварій та фактори радіаційного впливу на людину.
6. Організація дозиметричного й хімічного контролю.
7. Загальні вимоги до безпечності технологічного обладнання, виробничих процесів, будівель і споруд.
8. Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини.
9. Загальні засади моніторингу НС та порядок його здійснення. Прогноз можливості виникнення НС.
10. Головні положення про навчання персоналу підприємств, установ і організацій діям та способам захисту в разі виникнення НС та аварій.

Блок питань для усного опитування студентів

Варіант № 12

1. Модель життєдіяльності людини. Мета, об'єкт і предмет вивчення навчальної дисципліни.
2. Негативний вплив на життєдіяльність людини та функціонування об'єктів економіки небезпечних природних явищ.
3. Фізіологічні та психологічні критерії безпеки людини.
4. Методи визначення ризиків: інженерний, модельний, експертний, соціологічний.
5. Превентивні та ситуаційні норми: експертиза, ліцензування, сертифікація, аудит.

Закінчення додатка Б

6. Стійкість роботи об'єкта в НС. Основні заходи підвищення стійкості роботи об'єктів.

7. Міжнародне співробітництво з питань безпеки життєдіяльності людини.

8. Небезпечні гідрологічні процеси і явища. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхньої дії на людей, навколишнє середовище та об'єкти економіки.

9. Відповідальність за порушення (невиконання) вимог пожежної безпеки.

10. Аналіз ризику – основа управління безпекою. Понятійний апарат аналізу ризику.

Блок питань для усного опитування студентів Варіант № 15

1. Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек.

2. Загальна характеристика природного середовища.

3. Негативний вплив на життєдіяльність людини та функціонування об'єктів економіки техногенних небезпек.

4. Глобальні проблеми людства.

5. Головні положення про навчання персоналу підприємств, установ і організацій діям та способам захисту в разі виникнення НС та аварій.

6. Засоби індивідуального захисту. Визначення потреб у колективному захисті.

7. Одиниці вимірювання показників класифікаційної ознаки НС та їх порогові значення у соціальній сфері життєдіяльності.

8. Комплекс заходів із запобігання природних НС та організації дій щодо усунення їх негативних наслідків.

9. Фактори техногенних вибухів, що призводять до ураження людей, руйнування будівель, споруд, технічного устаткування і забруднення навколишнього середовища.

10. Вибір методів (відмова від ризиків, зниження, передача й ухвалення) та інструментів управління виявленим ризиком.

Додаток В

Зразок підсумкового контрольного завдання (варіант)

Форма № Н-5.05

Харківський національний економічний університет

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Напрямок підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит"

Спеціальність – Семестр 1

Навчальна дисципліна "Безпека життєдіяльності"

Контрольне завдання № 5

Рівень 1 (ситуативна задача). У Шевченківському районі Харківської області внаслідок аварії на заводі з виробництва цегли склалася надзвичайна ситуація, яка характеризується такими параметрами: наслідки надзвичайної ситуації не поширились на сусідній район, ресурси, необхідні для ліквідації її наслідків, не перевищують власних можливостей об'єкта, загиблих і постраждалих немає, умови проживання населення не погіршились. Проаналізуйте ситуацію і:

класифікуйте НС за рівнем територіального розповсюдження;

класифікуйте НС за природою походження;

дайте визначення поняттям "надзвичайна ситуація", "аварія", "катастрофа", "стихійне лихо";

назвіть основні законодавчі та нормативно-правові акти з цивільної оборони, які діють в Україні.

Рівень 2 (ситуативна задача). Протягом кількох років під час трудової діяльності працівник зазнав впливу на нього шкідливих виробничих факторів таких, як недостатній рівень освітлення та електромагнітні випромінювання оптичного діапазону. У результаті це призвело до значного зниження зору працівника. Проаналізуйте ситуацію і:

класифікуйте зазначені шкідливі виробничі фактори за характером впливу на організм людини;

опишіть загальний механізм роботи, основні функції і порушення роботи зорового аналізатора;

наведіть класифікацію штучного освітлення приміщень за функціональним призначенням;

перелічіть засоби захисту людини від впливу електромагнітних випромінювань оптичного діапазону.

Рівень 3 (евристична задача). Людина працює у приміщенні, де недостатнє освітлення, значний вплив радіації, є хімічні рідини, в яких містяться шкідливі для організму людини бактерії. Проаналізуйте ситуацію і:

опишіть, у чому полягає шкідливий вплив зазначених факторів на здоров'я робітника;

запропонуйте й обґрунтуйте найбільш доцільні, з вашої точки зору, методи захисту від цих небезпечних і шкідливих факторів.

Затверджено на засіданні кафедри технології, екології та БЖД

Протокол № 8 від 6 березня 2013 року

Завідувач кафедри _____
(підпис)

Логвінков С. М.
_____
(прізвище та ініціали)

Екзаменатор _____
(підпис)

Протасенко О. Ф.
_____
(прізвище та ініціали)

Зміст

Вступ.....	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни.....	5
3. Зміст навчальної дисципліни за модулем та темами.....	7
4. Плани лекцій	13
5. Плани практичних занять	15
6. Самостійна робота студентів	17
7. Контрольні запитання для самодіагностики	23
8. Індивідуально-консультативна робота.....	29
9. Методики активізації процесу навчання	29
10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів.....	32
11. Рекомендована література.....	37
11.1. Основна	36
11.2. Додаткова	37
11.3. Ресурси мережі Інтернет	38
Додатки.....	39

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ"
для студентів усіх напрямів підготовки
всіх форм навчання**

Укладач **Протасенко Ольга Федорівна**

Відповідальний за випуск **Логвінков С. М.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Мартовицька-Максимова В. А.**

План 2014 р. Поз. № 159 ЕВ. Обсяг 48 стор.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

---

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*

